

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

Tárgy 343. 811

Hely

Idő

"1921"

Személy

Helyszám

Szerző:

Cím: "Bogár Imre, hová olyan szaporán..."

Forrás:

Ország

Bp.

1921. 7. 26

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

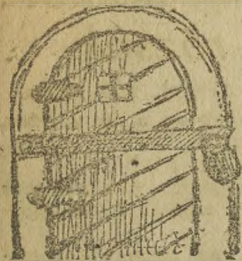
(Oldal)

„Bogár Imre, hová olyan szaporán...”

— A régi ujsilág-utczai börtönben. — Történelmi emlékek. —

Az ódon kapu előtt vedlett, kopott butorok, egyik a másik hegyén-hátán. Kopott zöldasztal mellett egy szék hever. Rajta a fölírás: I. számú vádlott részére! Most huzcolkodik düledező régi hajlékából fényes új palotájába a pestvidéki kir. törvényszék, még a pestvidéki ügyészség. Néhány nap mulva üresen áll a százesztendő ház, Pest legöregebb börtöne, a hol egykor be' sok szegénylegény énekelte a nótát rácsos ablakok mögött:

Fölz szállott a páva a vármegye házára
Sok szegénylegénynek szabadulására. . .

A sötét kapubolton hamar túl vagyunk és az emeleti vasrácsra könyökölve bámulunk az udvarra, a hol méla ákácok alatt szürke rabok sétálnak körbe-körbe. Egy szaronyos fegyőr fölkiált az emeletre:

— A folyosón tilos megállni!

Hamar észre vesszük, hogy börtönudvar fölött járunk, a hol regula van. Fél percz sem telik belé, sötét, boltíves folyosón vagyunk, a hol vasajtók dörrennek, kulesok csörögnek és a pisla mécesek világánál hosszú, félméteres bajonétok csilognak. Nagyon barátságatlan hely ez! Ha sötét volna, az ember kísérteteket látna.

Eimarend mögöttünk egy kemény magyar profil: a fogházrmeister ez. Harmincz éve, hogy őzi itt a rabokat, ő a legöregebb szolga ebben a házban. Nagyszerű pandur-típus. Kemény, sörteszerű haja már szürkén ül meg a koponyát, de a bajusza fekete és vitézi módra kipödörve. Bizalmatlanul néz végig rajtunk és a mikor megmondjuk, hogy ujságrók vagyunk, szeretnénk egyet-mást hallani a nagymulta öreg épületről, — zerdul felel: nem foglalkozom én az effélékkel!

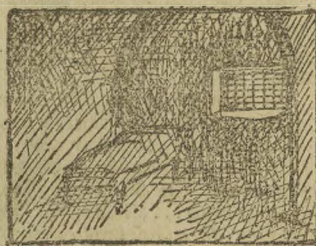
. . . Pár percz mulva becsapódik mögöttünk a vasajtó. Gyorsan haladunk végig szűk, kriptaszerű folyosókon, csigalépcsőkön, pinczeszerű helyiségeken. Minden oldalról vaspántos ajtók néznek ránk és a picziny

ajtórésokon keresztül egy-egy szempár. Odakünn forrón tűz a nap, de itt meghorzong az ember. A métervastag falakon a kis vasrácsos ablakokon keresztül alig szűrődik be némi világosság.

(A hol Rab Ráby raboskodott.)

Most megállunk egy czella előtt. Ennek a bolthajtásos kis helyiségnek az a nevezetessége, hogy valamikor itt tartották fogva Jókay regényhősét, Rab Rábyt. Egy másik czella előtt valaki tudni véli, hogy innen szökött meg annakidején — van már vagy harmincz éve! — egy kevésbé előkelő idegen, Papakosza Dimitri ur, a ki Affendákis Periklesszel együtt a tizenkilenczedik század legnagyobbszerű kassza-

furó-manővereit végezte Budapesten. Odaát a vármegyeházán van egy öreg bácsi, a ki még ma is dühbe gurul, ha említik előtte a két görögöt. Azzal szokták ugratni, hogy keményen szalutált nekik, mikor kísértáltak a vármegyeház főkapuján. A kápolna. A rabok szomorú kis temploma. Rideg, bolthajtásos picziny helyiség, benne empire fölfogású oltár a Megváltó képével, jobbra és balra az oltártól egy-egy priimitiv freskó. Egy harmónium, disztelen kis barna fapadok és a szenteltvíztartó fölött az, ajtófélfára akasztva barna töviskorona. A kápolnát is hatalmas vasajtó zárja és a mikor megcsikordul benne a kules, kitárulnak a szárnyak, dohos levegő csap az arcunkba. Milyen messze van ez a börtönkápolna az egyház gyönyörű, fényes templomaitól! Itt csak darócruhás bűnös emberek dicsérik az Urat. És mögöttük ott áll a szaronyos börtönör.

Rab Ráby börtöne.

(A rabok énekelnek.)

De vasárnaponként énekelnek is. Sok szitokhoz, átkozódáshoz és bünhöz szokott ajak itt ejti ki először az imádság szavát és itt tör ki kebléből először:

Isten áldd még a magyart!

A vármegye urai, a kiket csak egy udvar választ el a börtönkápolnától, vasárnaponként hallgatják a rabok énekét. Mostanság, a mikor nagyon sok kommunista van fogva itt, többnyire olyan ajkak éneklnek a magyar fohászt, a melyek azelőtt ki nem ejtették volna a hazaszeretetet igéit és az Isten nevét.

A rettentő régi börtönből szűk folyosón megyünk át a hátsó traktusba, a mely teljesen hozzásimul az öreg Vármegyeházához. Hiszen a törvényszék és az ügyészség épülete tulajdonképpen a vármegye és azért építették 1827-ben, hogy a vármegye tömlözeit és a megyei urak lakásait helyezték el benne. Utóbb megszünt a vármegye törvénykezési joga és a börtönöket átvette az ügyészség.

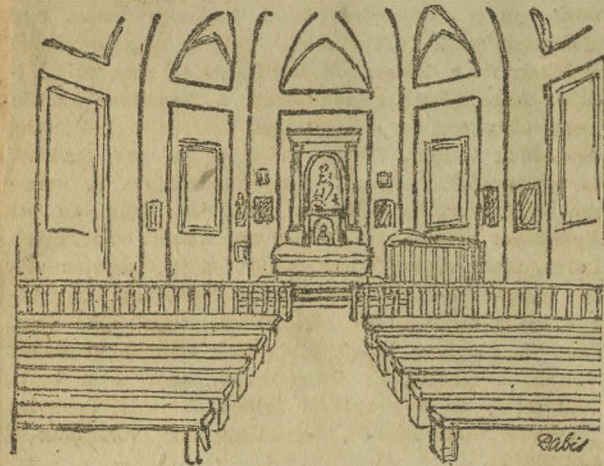
(A' Dolog Veleje.)

Pestmegye levéltárában kinyitnak előtünk egy hatalmas bőrkötésű könyvet. Afféle iktatókönyv ez a régi időkbel. A rubrika, a hol most az szokott állani az iktatókönyvekben, hogy: tartalomkivonat, — így van elnevezve az öreg könyvekben: A' Dolog Veleje! Elvagon mondvá A' Dolog Velejében, hogy a Vármegye Centrális Háza hátsó részének felépítésére a' Fe'ség. Házi-Pénz-Tárból 19064 forintokat és 17 krajczárokat rezorváltak Váltó Cedulákban. A Státusok Cassájából már rezorváltak 20,000 forintokat Váltó Cedulákban és néhai Personá'is Szögyéni ur evégre 1000 forintokat már fizetett. Következik a részletes költségvetés. Pontosan be van jegyezve, hogy milyen munkákra mennyit fizettek ki. A hatalmas épülettömbnek a felépítést körülbelül nyolcvanezer váltóforintba került ann. 1827.

(A-hol Bogár Imrét akasztották.)

. . . Egy ősz magyar vezet bennünket a boltíves folyosókon keresztül. Somogyi bácsi ez, a vármegye hajdúk vitéz káplárja, a ki olyan nevezetes ember, hogy lepíngálták a koronázáskor teljes díszben. Harmincz nyolcz éve, hogy idekerült a vármegyeházára. Ő meg beszélt azokkal az öregekkel, a kik jól emlékeztek a betyárvilágra. Egy vasajtón keresztül arkádós folyosóra vezet, a honnan komor hatású, szűk udvart pill

lantunk meg. Ez a hátulsó börtönudvar. Egyhangú szürke falak kusznak a magasba, a falakon kicsiny rozsdás vasrácsok. A földszinten nagyobb ablak, a mi szintén rács főd, ez a *siralomház ablaka*. Ezen az udvaron akasztották fel Bogár Imrét a hatvanas években, meg még sok hozzá hasonló futóbetyárt. Az udvar szomoru némaságát és szürke egyhangúságát nem enyhíti az a három-négy feltűnően magas fa, a mely a falak mentén igyekszik a tetőzet felé. Ezek sem adnak árnyékot, hiszen lombjuk alig van. Minnek is erre a szomoru helyre a zöld levél! Az egyik fa éppen az

A börtön kápolnája.

ablakrácsokra simul. Száraz ágára egy rigó repül és szivhez szólóan füttyöl. A rozsdás rács mögött nem hallgatja már senki. Régen elporlottak azok a szegénylegények, a kik a vármegye tömlöczében veleénekeltek a rigóval, ezzel a dalos kis szegénylegénnyel, a ki eljött hozzájuk a pusztáról és az erdőből és hozta nekik a szabadság üzenetét...

(A régi siralomházban.)

Kulesok zörögnek, egy rozsdás zár csikordul. Három lépcsőn botorkálunk lefelé. Bent vagyunk a siralom-

házban. Most már régen évszázados íráskriptája ez a szomoru helyiség, a hová alig hat be a bus börtönudvar világossága. A szu perczeg a deszkában, egerek ezinczognak a sárgult papírlapok között és mintha a legutóbbi szólna a Somogyi bácsi hangja, mikor magyarázza:

— Bogár Imre is itt töltötte az utolsó óráját. Itt állott az asztal a szoba közepén, rajta a feszület, meg a két gyertya. Az ablakon át jól láthatta, a mikor ácsolták az akasztófáját. De ide csak az utolsó écczakára hozták, előbb meg odabenn volt ni!

Azzal magásra emeli a gyertyát, figyelmeztet, hogy vigyázzunk, el ne botoljunk a lépcsőn és már benn is vagyunk egy nyirkos, szárnű pinczelyukban, a melynek nincsen ablaka. A halálraitéleteket itt helyezték el. A velencei börtönök jutnak eszünkbe. A Palazzo

A hol a betyárokat akasztották.

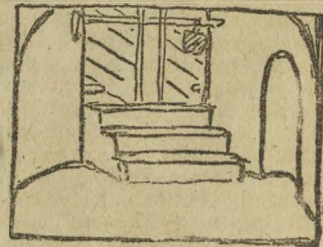
Ducale pinczébörtönei, a hol állandóan szivárog a víz... Itt énekelte még az utolsó éjszakáján is a daliás betyár a róla szóló nótát:

*Bogár Imre, hová olyan szaporán,
Azon a szép daruszdörű paripán...*

(Az „Ujvilág-utcai szép napok.”)

...és az években egy ideig vig élet volt a fogházban. Megtörténhetett az, hogy egy notárius betörő kimondta a délutánra, mert pénzt akart kérni az egyik rabjától. El is engedték az egyik börtönőr kíséretében. Két óráig elvált az utcasarkon és találkozót adott nekik este hét órára a *Zenélő óránál*, a melyik a Vármegyei utca sarkán még ma is megvan. Közben elment a czimborájához, a kitől megtudja, hogy pénz nincsen. Pénz nincsen, *de lehet szerezni!* El is mentek, gyorsan elintézték egy kis parázs betörést, megosztották a zsákmányon és a fogoly hét órakor pontosan megjelent a randevún. Vitt magával néhány ezer forintot, a mi akkoriban óriási pénz volt és másnap reggeltől kezdve vig élet kezdődött az ujvilág-utcai börtönben. A vig életben résztvettek a szép női foglyok is.

A nagyszabásu betörés tetteseit pedig igazán senki sem kereste éppen a börtönben. Egy szép vöröshaju rabnőnek a bosszuja juttatta azután mégis hurokra az ipsét. És akkor megszűntek egyszerre „Az ujvilág-utcai szép napok.”... Ma már a históriáé ez az épületrész, mint a hogyan átveszi a történelem a Semmelweiss-utcai traktust is, a honnan pár nap mulva elviszik az utolsó rabokat is, modern, gyönyörű fogházba, a hol egyik-másik talán jobban érzimágát, mint künn a szabadságban.

A siralomház bejárata.

Még benézünk egy pillanatra a vármegye tanácstermébe, a hol Balog Tuta és társainak híres monstre-pöre folyt. A pestvidéki törvéyszék kiesi tárgyalótermében nem fértek volna el a vádiottak és a tanuk, azért kérték kölcsön a közgyűlési termet, a melyhez ugys fűződnek bírósági remi-

nisczenziák abból az időből, a mikor még a vármegye látott törvényt.

(„A hosszú asztalon viaszgyertyák lobognak..”)

Az öreg király hatalmas képe néz le komolyan és szigoruan a falról, alatta dobogón hosszú zöldterítés asztal, rajta a feszület és a gyertyatartók. . . A csend és félhomályos teremben furesa látomásunk van: zöld asztalnál zsinoros mentében keményarczu urak ülnek, a fejüket méltóságteljesen és mereven tartják, úgy kívánja ezt a vatermörder-gallér, meg a méltóság. Kucsájuk előttük fekszik az asztalon, az asztallal szemben betyárlegény áll talpig vasban, mögötte a csendbiztos meg a pandurok. És az asztalon viaszgyertyák sárga lángja lobog. . .

Este van, mikor kilépünk a Semmelweiss-utczai kapun. A félhomályban elmerülnek a modern házak és az autók, az utczát megint csak Ujvilág-utczának hívják és mikor elbuesuzunk a kapu alját őriző káplártól, szemközt meglátjuk megint azt a hosszú-hosszu sárga épületet, a melyiknek a kapuboltja fölött aranyozott sasmadár libeg az esti szélben, koszorutól övezve. Az Arany Sas vendégfogadó ez az Ujvilág-utczán, a melyik a Hatvani-utczáról nyílik. Ide szálltak lovastól, kocsistól a megyegyülésre érkező urak annakidején. Az udvaron hatalmas félszer, óriási kocsiszin, mert hiszen az urak nem vasuton jöttek, hanem hintón, vagy ekhós-szekéren. Odafönt pedig már hallatszik az esti zenébona: Bizay a nemzet bárója, meg a hóbortos Bernát Gázsí tréfálkoznak és várják uri barátaikat. A tömlöcz-tartó meg a várnagy is ájtött estére és ott pipázgatnak az egyik sarokban. . . Odaátról áthallik a rabok éneke a nyitott rácson át:

„Bujdosik a betyár erdő sűrűjében...”

(b. 1.)